NEUTRALITATEA REPUBLICII MOLDOVA – PILON AL STATALITĂȚII, INDEPENDENȚEI ȘI INTEGRITĂȚII TERITORIALE

NEUTRALITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA – PILLAR OF STATENESS, INDEPENDENCE AND TERRITORIAL INTEGRITY

Dumitru POPILEVSCHI,
Doctorand,
Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun"

SUMMARY

Neutrality describes the formal position taken by a State which is not participating in an armed conflict or which does not want to become involved. This status entails specific rights and duties. On the one hand, the neutral State has the right to stand apart from and not be adversely affected by the conflict. On the other hand, it has a duty of non-participation and impartiality.

The behavior of a state is permanently related to the security of the state, and neutrality is a mechanism to ensure the security of a state. For some states, neutrality is the greatest guarantee for their own security, because through neutrality, security guarantees can be obtained.

Keywords: *Neutrality, security, military, strategy, state.*

INTRODUCERE

Când un stat și-a asumat o politică de neutralitate, acesta a încercat să se adapteze unui anumit mediu de securitate. Totodată, statul a adoptat acea politică ce derivă din condițiile mediului internațional de securitate, adoptând și un anumit comportament în cadrul relațiilor internaționale. Comportamentul unui stat se raportează permanent la starea de securitate a statului, iar neutralitatea reprezintă un mecanism de asigurare a securității unui stat. Pentru unele state neutralitatea reprezintă cea mai mare garanție pentru asigurarea propriei securități, fiindcă prin neutralitate se pot obține garanții de securitate.

Cauzele asumării și promovării neutralității unui stat trebuie analizată prin raportarea la perioada istorică, contextul geopolitic unde este plasat statul, puterea statului, vecinătatea directă/indirectă etc. Totodată, asumarea neutralității trebuie să rezulte din înțelegerea intereselor reale ale altor state asupra statului care și-a asumat-o. Nu este suficient ca un stat să-și asume neutralitatea, ci e necesar să existe garanții internaționale cu privire la respectarea neutralității de către alte state. De aceea, atunci când un stat își asumă neutralitatea pentru a obține în schimb securitate, această politică poate fi eficientă doar când contextul politic permite acest lucru.

Dacă statul își asumă o politică de neutralitate, atunci nu poate promova o politică

externă activă, rămânând practic neobservat în cadrul politicii internaționale. Esența neutralității ține de dimensiunea securității militate, iar regulile neutralității, în sens clasic, se raportează la modul de ducere a războiului. Particularitățile esențiale ce caracterizează un stat neutru sunt: abținerea și imparțialitatea. Abținerea se materializează în obligația statului neutru de a nu acorda direct sau indirect nici un fel de ajutor unuia sau altuia din statele beligerante. Imparțialitatea constă în obligația statului neutru de a păstra o strictă egalitate de tratament față de toți beligeranții, prin întreținerea raporturilor normale, de orice natură, și să nu creeze o situație mai avantajoasă din punct de vedere politic sau militar uneia dintre părți aflată în conflict. Abținerea și imparțialitatea trebuiesc îndeplinite de către statul neutru, doar dacă statele beligerante respectă inviolabilitatea acestuia, precum și libertatea relațiilor sale comerciale. Deci, neutralitatea (politică sau militară) îndeplinește o funcție geopolitică atît pentru statul care și-a asumat-o, cît și pentru statele care-i garantează neutralitatea. Vecinii direcți și indirecți influențează neutralitatea statului. Sunt situații când vecinii sunt mai interesați de menținerea neutralității unui stat, decît statul care și-a asumat neutralitatea.

I. Aspecte istoriografice privind neutralitatea

Neutralitatea este tot atât de veche ca și războiul, originile acestei instituții trebuind să fie căutate în cutumă, dar încă din antichitate au existat și acorduri scrise între diferite state, în special între statele - cetăți grecești, iar începând cu secolul al XVII-lea s-au încheiat tratate referitoare la neutralitate între unele state europene (Franța și Spania în 1659, Tratatul de la Utrecht din 1713 etc.). Spre sfârșitul secolului al XIX-lea era deja acceptat că neutralitatea constituie un element esențial al suveranității, în sensul că fiecare stat este liber să decidă poziția sa față de un conflict armat declanșat, de a se implica sau a păstra o atitudine de neutralitate care să fie respectate de statele aflate în conflict.

Elementele ce caracterizează situația unui stat neutru sunt abținerea și imparțialitatea. Abținerea se referă la obligația statului neutru de a nu acorda direct sau indirect, nici un fel de ajutor în ducerea războiului unuia sau altuia dintre statele beligerante, iar imparțialitatea constă în obligația statului neutru ca în relațiile sale de orice natură cu statele beligerante, să păstreze o strictă egalitate de tratament pentru a nu crea o situație mai avantajoasă din punct de vedere politic sau militar vreuneia din părți, actele de bunăvoință numai față de unul din beligeranți fiind *ipso facto* acte de rea voință față de celălalt.

Atitudinea de abținere și imparțialitate a statului neutru îl îndreptățește, însă, pe acesta de a pretinde din partea statelor beligerante respectarea inviolabilității teritoriului său, precum și a libertății relațiilor sale comerciale cu toți beligeranții. Statul neutru este îndreptățit să impună statelor beligerante respectarea statutului său internațional, putând lua în acest scop orice măsură pe care o consideră necesară, inclusiv respingerea prin forță armată proprie a oricăror atingeri aduse statutului său de neutralitate.

O țară neutră - nu se aliază în război cu nici una dintre cele două părți combatante, evitând în schimb să fie atacată de una dintre cele două. O politică de neutralitate se bazează pe neutralism în cazul unui conflict armat care ar putea implica partea în cauză. Un neutralist este un avocat al neutralității în ceea ce privește chestiuni internaționale. Drepturile și obligațiile unei puteri neutre sunt definite în Convențiile de la Haga, din 1899 și 1907 [1].

Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 erau două tratate negociate la conferințele de pace din Haga în Olanda. Prima conferință de la Haga a fost semnată în 1899, iar a doua conferință de la Haga în 1907. Alături de Convențiile de la Geneva, Convențiile de la Haga erau primele reglementări despre legile, despre purtarea războaielor și crime de război.

O a treia conferință era planificată pentru 1914, reprogramată pentru a se ține în 1915, dar nu a fost ținută niciodată din cauza începerii Primului Război Mondial.

Eforturile principale ale celor două conferințe se îndreptau spre crearea unui tribunal internațional care să arbitreze și să rezolve disputele internaționale, considerate necesare pentru a înlocui instituția războiului. Aceste eforturi au eșuat atât în 1899 cât și în 1907. Prima Conferință a fost în general un succes și a-a concentrat pe eforturile de dezarmare.

Cea de-a doua Conferință a eșuat în crearea unui tribunal internațional pentru arbitraj obligatoriu, dar a lărgit mecanismul arbitrajului voluntar și a stabilit reguli de recuperare a datoriilor, legi ale războiului și drepturile și obligațiile țărilor neutre.

Alături de dezarmare și arbitraj obligatoriu, ambele conferințe includeau negocieri cu privire la legile războiului și crimele de război. Multe dintre regulile stabilite la Convențiile de la Haga au fost violate în Primul Război Mondial. De exemplu una dintre acestea a fost invazia germană a Belgiei prin care a fost încălcat vol. III stabilit la Conferința din 1907 conform căruia niciun stat nu poate începe ostilitățile fără o prevenire explicită a celeilalte.

Convenția de la Haga din 1899

Conferința de pace a fost propusă la 29 august 1898 de țarul Nicolae al II-lea și contele Mihail Nikolaevici Muraviov, ministrul de externe de atunci al Rusiei.

Conferința a început la 18 mai 1899, în data zilei de naștere al țarului. Convenția a fost semnată în 29 iunie al aceluiași an, intrând în vigoare la data de 4 septembrie 1900. Convenția de la Haga din 1899 este formată din patru secțiuni principale și trei declarații adiționale:

- Secț. I. Rezolvarea pașnică a disputelor internaționale. Această secțiune includea crearea unei Curți permanente de arbitraj.
- Secț. II. Legi și obiceiuri de purtarea războaielor terestre.
- Secț. III. Adaptarea Principiilor Conferinței de la Geneva din 1864 pentru războiul maritim.
- Secț. IV. Interzicerea aruncării proiectilelor și explozibililor din baloane.
- Declarația I. Despre aruncarea proiectilelor și explozibililor din baloane.
- Declarația II. Despre folosirea gazelor de luptă.
- Declarația III. Despre folosirea gloanțelor care se deformează ușor sau se extind în corpul uman.

Convenția de la Haga din 1907

Cea de-a doua conferință s-a reunit la inițiativa președintelui American Theodore Roosevelt din 1904, dar a fost amânată datorită războiului care a izbucnit între Rusia și Japonia. Cea de-a doua conferință s-a ținut între 15 iunie - 18 octombrie 1907 pentru a extinde cele stabilite la prima conferință, să modifice unele părți și să adauge altele, cu îndreptarea eforturilor în principal asupra războiului maritim.

Britanicii au încercat să asigure limitarea armamentului, dar au întâmpinat rezistență

din partea altor puteri conduse de Germania, care se temea că Marea Britanie încearcă să împiedice creșterea flotei germane.

Dreptul internațional umanitar contemporan conține:

- A treia Convenție de la Haga: Convenția referitoare la începerea ostilităților (Haga, 18 octombrie 1907);
- A patra Convenție de la Haga: Convenția privind legile și obiceiurile războiului pe uscat (Haga, 18 octombrie 1907);
- Anexa la cea de-a patra Convenție de la Haga din 1907: Regulamentul privind respectarea legilor și obiceiurilor războiului pe uscat (Haga, 18 octombrie 1907) [2].

Neutralitatea în războiul maritim a fost reglementată prin Convenția a XIII-a de la Haga din 1907 și actualizate în Manualul de la San Remo din 1994, cea mai importantă prevedere este aceea conform căreia apele interioare, arhipelagice și marea interioară a statelor neutre trebuie să fie respectate (art.1) etc. Reguli generale ale neutralității maritime se găsesc și în alte instrumente internaționale, cum ar fi Convenția a II-a din 1949 pentru îmbunătățirea soartei răniților din forțele armate pe mare, care impune vaselor și aeronavelor neutre care iau la bord răniți, bolnavi sau naufragiați să se asigure că aceștia nu vor participa la ostilități.

Neutralitatea terestră este reglementată de Convenția a V-a de la Haga din 1907, al cărei scop a fost de a defini calitatea de neutru în vederea unei mai bune precizări a drepturilor și datoriilor puterilor și persoanelor neutre în caz de război pe uscat și a reglementării situației beligeranților refugiați pe teritorii neutre.

În lumea moderna există un număr de state care, din variate considerații și motive, au ales, la diferite etape ale evoluției lor istorice, să urmeze o politică de neutralitate pe arena internațională.

Pe continentul european aceste țări sunt Irlanda, Elveția, Suedia, Finlada și Austria, dar lor li se pot alătura și state precum Serbia și R. Moldova, deosebirea dintre primele cinci și ultimile două fiind dată de tradiția și circumstanțele istorice în care țările respective au ales să urmeze o politică de neutralitate pe arena internațională. Deși condițiile istorice și raționamentul care au determinat decizia acestor țări au variat de la caz la caz, totuși țelul urmărit de politica de neutralitate a fost același indiferent de împrejurări. Statele care au ales să urmeze o politică de neutralitate au considerat că aceasta este cea mai bună cale de a-și asigura securitatea în raport cu ceilalți actori pe arena internațională.

Realitățile lumii de astăzi sunt foarte diferite chiar și de cele de acum douăzeci de ani. Aspectele ce țin de securitate, în contextul realităților contemporane, au evoluat și ele extrem de mult. Amenințările la adresa securității, riscurile și vulnerabilitățile cu care se confruntă astăzi statele, sunt mai numeroase, mai diverse, mult mai greu de identificat, de definit și de contracarat decât în trecut. Terorismul, traficul cu droguri, persoane, arme și tehnologii cu destinație dublă, proliferarea armelor de distrugere în masă, extremismul militant, dezastrele naturale, etc., sunt numai câteva dintr-o listă foarte lungă amenințări dominante în secolul XXI. O trăsătură comună fundamentală a tuturor acestor fenomene ține de caracterul transfrontalier și internaționalizat al acestora.

II. Neutralitatea Republicii Moldova

În virtutea independenței și suveranității sale, fiecare stat este liber de a se pronunța referitor la poziția sa în ceea ce privește statutul de neutralitate. Din practica interna-

țională reiese că statutul de neutralitate poate fi stabilit juridic prin următoarele acte oficiale:

1. Declarația unilaterală a statului care a decis să urmeze politica de neutralitate recunoscută tacit sau expres de către alte state.
2. Acorduri bilaterale.
3. Acorduri multilaterale.

Termenul de neutralitate, provenit din latina medievală, de la latinescul neuter (nici unul, nici celalalt) a fost definit ca situația statelor care în timp de război nu iau parte la luptă, ci continuă să întrețină relații pașnice cu toate statele, inclusiv cu beligeranți. Neutralitatea este fondată pe suveranitatea statelor, orice stat suveran are dreptul de a rămâne neutru într-un război între alte state.

Neutralitatea permanentă este statutul juridic internațional al statului care și-a asumat obligația permanentă de a nu participa la războaie și să se abțină de la acțiuni care pot implica un astfel de stat în război, la alianțe politico-militare sau la pregătirea războiului, de a nu permite folosirea teritoriului lor pentru amplasarea de baze militare străine precum și obligația de a nu deține, sau produce, sau experimenta arme nucleare sau alte arme de distrugere în masă. Astfel, neutralitatea permanentă se desfășoară nu numai în timpul războiului, ci și în timp de pace. Statutul neutralității constante nu privează starea dreptului la autoapărare în cazul unui atac asupra acesteia.

Asumarea acestor obligații nu exclude, însă, dreptul statului permanent neutru ca, în conformitate cu art.51 din Carta O.N.U. privind dreptul la autoapărare, să întrețină forțe armate, să ia orice alte măsuri necesare pentru protejarea teritoriului național împotriva unei agresiuni căreia i-ar putea fi victimă, să ceară ajutor și să fie ajutat în cazul în care ar fi atacat de un alt stat [3].

Constituția Republicii Moldova este Legea Supremă. Nicio lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică superioară.

Așadar, neutralitatea permanentă este stabilită în textul articolului 11 al Constituției Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, care statuează: (1) Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă.

(2) Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său [4].

Adițional, în baza Concepției securității naționale a Republicii Moldova, aprobată de parlament în 2008, se stabilesc următoarele:

Statutul de neutralitate permanentă

Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil. Teritoriul ei este inalienabil. În conformitate cu art.11 din Constituție, Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, ceea ce presupune că țara noastră nu este parte la blocuri militare și nu admite dislocarea de trupe militare sau de armamente ale altor state și ale blocurilor militare pe teritoriul său.

Statutul de neutralitate permanentă reprezintă principiul de bază, piatra de temelie a conceptului securității naționale. Astfel, toate acțiunile desfășurate de întregul sistem de securitate națională al Republicii Moldova, îndreptate spre asigurarea securității naționale se bazează pe acest principiu. În acest sens, Republica Moldova depune eforturi pentru asigurarea respectării neutralității sale permanente de către subiectele de drept

internațional [5].

În acest context, în baza Hotărârii Curții Constituționale din 2 mai 2017, privind interpretarea articolului 11 din Constituție se menționează că:

(1) ocupația militară a unei părți a teritoriului Republicii Moldova în momentul declarării neutralității nu afectează validitatea prevederii constituționale referitoare la neutralitate,

(2) în cazul unor amenințări la adresa integrității sale teritoriale, autoritățile Republicii Moldova sunt obligate să ia toate măsurile necesare pentru a răspunde pericolelor și amenințărilor existente

(3) dislocarea unor trupe străine pe teritoriul țării este neconstituțională [6].

Neutralitatea Republicii Moldova, este exemplu de compatibilitate a statutului de neutralitate cu sistemul universal de securitate colectivă, care conține date privind participarea contingentelor armate ale Republicii Moldova la operațiunile realizate sub egida O.N.U. în vederea menținerii păcii și securității în „zonele fierbinți". Prin urmare, considerăm că alături de exemplele oferite de Austria și Elveția, Republica Moldova, stat permanent neutru, nu este neutru în chestiunile legate de pacea mondială, contribuind efectiv la fortificarea securității internaționale. Neutralitatea își păstrează actualitatea, chiar în condițiile participării unui stat neutru membru O.N.U., în cadrul sistemului de securitate prevăzut de Cartă și în condițiile stabilite de Consiliul de Securitate al O.N.U.

Fiecare stat trebuie sa-și propună o formă proprie a neutralității care să răspundă necesităților de ordin intern și extern ale statului și poate să se modifice în timp. Neutralitatea permanentă a Republicii Moldova constituie un element esențial al securității naționale, precum și un element al securității colective pe continentul european, totodată insistând asupra faptului că mai devreme sau mai târziu statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova va fi recunoscut atât în relațiile bilaterale, cât și în cele multilaterale, precum și de ONU și organizațiile internaționale regionale, membru al cărora este Republica Moldova.

În literatura de specialitate și în mediul actual academic se promovează ideea de renunțare la statutul de neutralitate fiindcă Republica Moldova de sine stătător nu-și poate asigura securitatea și aderarea la NATO ar soluționa această problemă.

Această ipoteză are dreptul la existență ca și oricare altă ipoteză, dar, în același timp, ipoteza menținerii în continuare a statutului de stat neutru ar fi o garanție mult mai sigură decât renunțarea la acest statut și aderarea la careva blocuri militare.

Republica Moldova fiind plasată la frontiera geopolitica de intersectare a intereselor marelor puteri cum ar fi SUA și UE pe de o parte și Federația Rusă pe de altă parte, este vulnerabilă în fața contrapunerilor acestor actori și renunțarea la statutul de neutralitate ar pune țara într-o situație de pericol eminent la adresa securității naționale, fiindca nici una din părți nu va garanta securitatea absolută a Republicii Moldova.

Adițional, în baza rezultatelor Barometrului Opiniei Publice desfășurat în februarie 2022, la întrebarea: „Care credeți că ar fi cea mai bună soluție pentru asigurarea securității țării noastre?", 47% dintre respondenți au răspuns – „Neutralitatea". Deci, constatăm că aproape jumate din populația țării noastre este de părerea că „Neutralitatea" este cea mai buna soluție pentru asigurarea securității țării noastre.

În acest context, este necesar ca Republica Moldova sa-și gaseasca formula sa proprie de neutralitate care să-i garanteze propria securitate, pe plan intern și extern, bazată pe

interesul național întru asigurarea Statalității, Independenței și Integrității teritoriale.

Adițional, în contextul conflictului armat din Ucraina, care este încа în proces de desfășurare și încă nu-i clar care vor fi rezultatele și consecințele, este extrem de important ca Republica Moldova să păstreze statutul de neutralitate în continuare pentru a asigura pacea și securitatea în țară.

Suplimentar, impactul acestui conflict asupra Republicii Moldova este evident. Evenimentele din țara noastră vor depinde în mare măsură de deciziile politice care vor fi luate în raport cu situația din teren. Scenarii plauzibile în aceste condiții sunt foarte puține, respectiv, negocierile politice pot detensiona situația și evita un conflict armat pe teritoriul țării noastre.

De asemenea, în contextul conflictului din Ucraina, regiunea transnistreană a Republicii Moldova, rămâne un pericol eminent la adresa securității naționale. Prezența trupelor ruse în această zonă și depozitul de armament din satul Cobasna, care este cel mai mare depozit de muniții din Europa de Est, nu ne permite să soluționăm acest conflict care durează mai mult de 30 de ani.

Una din cele mai probabile ipoteze privind strategia acțiunilor de luptă a militarilor ruși în Ucraina, va fi și conexiunea Federației Ruse cu Regiunea transnistreană. În acest sens, Federația Rusă urmărește întărirea pozițiilor sale geopolitice și geostrategice în bazinul Mării negre și al Mării Mediterane.

Actualmente, statutul de neutralitate îl au următoarele state: Austria, Costa Rica, Finlanda, Ghana, Irlanda, Japonia, Liechtenstein, Malta, Mexic, Mongolia, Moldova, Panama, Ruanda, Serbia, Singapore, Suedia, Elveția, Turkmenistan, Uzbekistan și Vatican.

Pe plan internațional, Ziua Internațională a Neutralității este sărbătorită la 12 decembrie, zi marcată anual de către Organizația Națiunilor Unite (ONU) începând cu anul 2017. Adunarea Generală a ONU a declarat, în unanimitate, 12 decembrie ca fiind Ziua internațională a neutralității la data de 2 februarie 2017, prin adoptarea Rezoluției 71/275.

Întrucât Articolul 2 din Carta ONU obligă statele membre să își soluționeze disputele internaționale prin mijloace pașnice și să se abțină de la amenințarea sau utilizarea forței în relațiile lor, Adunarea Generală a reafirmat aceste obligații în Rezoluția 71/275. Rezoluția a subliniat, de asemenea, că politicile naționale de neutralitate ale unor state pot contribui la consolidarea păcii și securității internaționale și pot juca un rol important în dezvoltarea relațiilor reciproc avantajoase între țările lumii.

Politica de neutralitate presupune respingerea oricărei alianțe cu unul dintre statele combatante. Rostul zilei marcate de ONU la 12 decembrie este de a sublinia importanța principiilor suveranității și egalității în drepturi ale statelor membre, dreptul lor la integritate teritorială, autodeterminare și de a respinge încercările de amestec în afacerile interne. Totodată, ziua amintită promovează rezolvarea pașnică, pe cale diplomatică a disputelor internaționale, în așa fel încât pacea și securitatea mondiale să nu fie compromise.

Conceptul de politică de neutralitate este strâns legat de cel al diplomației preventive, una din atribuțiile cheie ale ONU. După cum îi spune și numele, rolul diplomației preventive este de a opri sau limita conflictul internațional în orice stadiu s-ar afla acesta. Medierea este un alt principiu promovat de ONU, utilizat în oricare din etapele unui

eventual conflict armat între state: escaladarea conflictului, izbucnirea violențelor și implementarea acordurilor de pace [7].

Concluzii

Statul care s-a proclamat permanent neutru printr-un act intern – lege sau dispoziții constituționale, urmează să întreprindă anumite măsuri ca statutul său de stat permanent neutru să obțină recunoaștere internațională. In acest context, promovarea concepției de neutralitate pe plan intern si extern, va întări poziția de neutralitate a Republica Moldova pe plan international.

Proclamarea neutralității în textul Constituției este insuficient pentru asigurarea unor mecanisme practice de realizarea și apreciere a respectivului statut, motiv pentru care se impune necesitatea dezvoltarii principiului neutralitatii permanente în vederea reglementării organice a elementelor funcțional-practice ale acesteia.

Neutralitatea ar trebui sa ramână un instrument de politică externă și de securitate, atîta timp cât ramâne mai adecvat decât alte instrumente pentru a proteja interesele naționale. Din redacția articolului 11 din Constituție pot fi deduse două caracteristici distinctive ale instrumentului neutralității permanente a Republicii Moldova.

În primul rând, neutralitatea permanentă înseamnă că Republica Moldova se angajează să ramână neutră în orice conflict din prezent și viitor, indiferent de identitatea beligeranților și de locul și momentul declanșării acestuia.

În al doilea rând, neutralitatea Republicii Moldova înseamnă că Republica Moldova nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său. Aceasta însă nu împiedică Republica Moldova să se folosească de toate mijloacele pe care le are la dispoziție pentru a se apăra în mod militar împotriva oricărui agresor și pentru a preveni orice act incompatibil cu neutralitatea sa, pe care beligeranții îl pot comite pe teritoriul sau.

Asigurarea securității și apărării naționale presupune faptul ca nu pot fi sacrificate interesele proprii în favoarea altui stat, grup de state sau organisme internaționale și că, în caz că se atentează la componente ale securității sale, statul poate să și le mențină, inclusiv cu ajutorul forțelor armate naționale și internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/200?OpenDocument, accesat la 08.03.2022.
2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Conven%C8%9Biile_de_la_Haga_din_1899_%C8%99i_1907, accesat la 09.03.2022.
3. https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-xt#:~:text=Article%2051, maintain%20international%20peace%20and%20security., accesat la 24.03.2022.
4. https://lege.md/constitutia/art-11, accesat la 26.03.2022.
5. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24400&lang=ro, accesat la 28.12.2022.
6. https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=613, accesat la 03.01.2023.
7. https://www.un.org/en/observances/neutrality-day, accesat la 04.01.2023.